

het teeken en zegel hadden, en hij het ook niet verzwegen dat een zware verantwoording op de zaken rustte en een vreeselijk lot in de toekomst hun wachtte, als zij deze genade tevergeefs ontvingen en op zoo groot een zaligheid geen acht gaven. De kleine, zwarte oogen van vrouw Van Hoogen schoten bij deze woorden vuur. Haar zware boezem hijgde geweldig, zoodat de haken en oogen van haar japon het hard te verantwoorden hadden, en het zweet liep tappelings langs haar ronde, bleke wangen. Gelukkig dat de leeraar onbewust was van wat er in dit menschenhart omging. Naarmate hij het einde zijner rede naderde, werd zijn taal hartelijker. Hij deelde zichbaar in hetgeen hij anderen tot vertroosting predikte. „Volk van God!“ zoo riep hij ten laatste met een hooggestemd gevoel des harten uit. „Volk van God! welk een schoone erfenis is u geworden! De snoeren zijn u gevallen in liefelijke plaatsen, de Heere is het deel uws bekens. Hij is uw God en uws zaads God tot in de verste nageslachten. Ja ook uws zaads God. Weent uw hart bij de gedachte, over de kleinen, die God als dierbare offers van u vroeg, o, geloof dat de Heere hen had uitverkoren om als kinderen te sterven en twijfelt niet aan hunne zaligheid. Gods beloften zijn vaster dan uw gevoel en voorbijgaande bevindingen. Denkt dikwijls aan uw eigen doop, en hoe de Heere zijn belofte aan u waar gemaakt heeft, en houdt u aan de waarheid van Gods Woord: Mijn Geest die op u is en mijne woorden, die ik in uwen mond gelegd heb, zullen van uw mond niet wijken, noch van den mond uws zaads, noch van den mond des zaads uws zaads, zegt de Heere uw Ontfermer! Amen“.

Dat vrouw Van Hoogen het op haar plaats houden kon, en niet met groot geweld de kerk uitstormde, is eensdeels daartoe te verklaren, dat er bij een eivolle kerk, weinig kans bestond om buiten te kunnen komen; anderdeels dat zij van de in stilte uitgesproken woorden: „arme blinde stompert, arme blinde stompert!“ een soort van geestelijke waaijer maakte, waarmee zij haar ziel afkoelde.

Maar eenmaal buiten gekomen, kon zij zich niet meer bedwingen. Vandaar de vraag aan Van Hekelen: „Kan een kind van God daar nu bij leven?“

Van Hekelen, die een bedachtzaam en verstandig Christen was, had niet dadelijk op dezen uitval geantwoord. Hij kende vrouw Van Hoogen, en mocht haar, in zekeren zin, wel lijden, omdat er geest en vuur in zat, al had hij ook bijna altijd twist met haar. In haar hoedanigheid van vrouw evenwel kon hij haar niet uitstaan. Ze was hem te boosaardig, en wanneer er over haar gesproken werd als levensgezellin, placht hij te zeggen: „Ik beklag haar man in mijn hart. Wie zoo'n vrouw heeft, heeft zijn portie, als ik me niet bedrieg“.

„Ben je door een stommen duivel bezeten?“ ging vrouw Van Hoogen voort, toen Van Hekelen op haar herhaalde vraag: „of een kind van God daar nu bij leven kan“, het stilzwijgen bleef bewaren. En deze acht-en-veertig-ponder (zoo noemde men in dien tijd een zwaren kanonskogel) schoot dadelijk bres in de vesting van Van Hekelen's stilzwijgen.

„Ik heb met zegen voor mijn hart mogen hooren“, zoo begon hij. „Ik heb bijzonder genoeg gehad; veel meer dan in den man die vanmorgen heeft gepreekt. Die van vanavond is een knappe leeraar, dat zeg ik, een knappe leeraar, geconft in de oude waarheid. Ik wou dat ze hem maar beriepen. Ik dacht zoo onder het preeken: wat is de Heere toch goed over zijn volk, dat Hij in deze donkere dagen nog zulke mannen verwekt, die het woord der waarheid recht snijden, en den goddeloozen aanzeggen dat het hun kwalijk, maar den rechtvaardigen dat het hun wel zal gaan“.

„Je hebt mijn vraag nog niet beantwoord“, zei vrouw Van Hoogen, op eenigszins kalmer toon. „Dan hebt ge mij niet verstaan“, antwoordde Van Hekelen. „Ik heb immers gezegd, dat ik met zegen voor mijn hart onder de waarheid heb gezeten. Als een kind van God bij zulke waarheden niet leven kan, mag hij zich wel eens ernstig onderzoeken, of zijn smaak ook bedorven is door opgeblazenheid des harten. Ik voor mij zeg met Hiskia: Bij deze dingen leeft men en in dit alles is het leven van mijn geest“.

„Ik voel wel waar je heen wil, Van Hekelen! Maar och, man, mocht je nog eens meer licht krijgen. Het zit nog te hoog. 't Moet een voet lager. Met die voorwerpelijke waarheid worden de zielen in de bloemhoven gejaagd, en een wee is over zulke herders uitgesproken“.

In dezen toon ging vrouw Van Hoogen wel een kwartier lang voort. Op eens bleef Van Hekelen midden op straat stilstaan. „Hoor eens, vrouw Van Hoogen“, zei hij op ernstigen toon, „die Gods gezalfden aanraakt zal het ongenoegen dragen. Dat aanranden van het werk des Geestes is een hoofdzonde van je, en het brengt duisternis over uw ziel. God wederstaal de hoovaardigen, maar den nederigen geeft Hij genade. Ik heb al zoo dikwijls gezegd, dat ik voor al die geestelijkheid bang ben. Ik houd mij aan het Woord, en ik vrees, als ge zoo voort gaat, dat er nog donkere wegen door u zullen moeten bewandeld worden“.

Zoo werd het gesprek een klein uur voortgezet. De lezers zijn zeker niet belust om het tot het einde te volgen. De preek was ten laatste geheel

vergeten. Zij wierpen elkander de teksten naar het hoofd, als jongens die met steentjes gooiën. Eindelijk stonden ze voor de woning van oude Saartje.

Er waren reeds menschen, toen Van Hekelen en vrouw Van Hoogen met een „goeden avond Saartje, goeden avond vrienden“, binnentraden. Saartje zat op haar gewone plaats bij het raam, dicht bij de verlakte, dikbuikige koffiekan. Naast haar de oude Teunis, een bevestigd, uitgewerkt Christen, die door allen hoog geacht werd. Naast dezen zat een jong mensch, die mijnheer genoemd werd, omdat hij op een kantoor werkzaam was. Dan volgde Hein de slaaper, die een harde meester was, zeker omdat hij zijn leven lang met paarden had omgegaan. Ten laatste een fonsch gebouwd man, met een ringbaard, meesterknecht in een suikerbakkerij, die gebroken Hollandsch sprak, wijl hij een Duitscher was van afkomst. Vlak over Saartje zat juffrouw Van Zorgen, die vroeger rijk was geweest en van deftige afkomst was. Haar man had er alles doorgebracht en op haar ouden dag moest zij door de familie onderhouden worden. Dan had men Keetje van de Keizersgracht, een keukenmeid van den ouden stempel, welk geslacht meer en meer verdwijnt. Vrouw Van Hoogen nam den stoel naast haar in, terwijl Van Hekelen naast den Duitscher ging zitten.

Deze menschen verkeerden voorts allen in dien gelukkigen toestand, dat er niets bijzonders van hen te zeggen viel. Naar den aard der liefde te oordeelen vreesden zij allen den Heere, hoe uiteenlopend ook voor het overige hunne bijzondere inzichten mochten zijn. De man met den ringbaard was Luthersch en voorstander van de algemeene verzoening. Keetje van de Keizersgracht, een innige vrome meid van een dikke vijftig jaar, doch hartstochtelijk gehecht aan de Grootte Kerk. De Fransche Revolutie was in haar oog niet half zoo verschrikkelijk als de afscheiding van de Kerk der vaderen.

Op het oogenblik dat Van Hekelen en vrouw Van Hoogen binnentraden, was er reeds over een en ander gesproken, en ook de Afscheiding was niet onaangeroerd gebleven. De oorlog tusschen Keetje van de Keizersgracht en Hein de slaaper stond op het punt om uit te breken, toen de suikerbakker er een einde aan maakte met te zeggen: „Ah! was afgescheiden, wir müssen ja abgescheiden zijn van die zunde. Der lieber Heiland hat sein blood für allen verkoosen. Die Kirche Christi ist wo Christus is, oend wir sind ja immers allen bruder, die kanche welt ist verzoend!“ Juist nam Saartje Eliza Coles in handen, om eenige bladzijden aan het adres van den Lutheraan te bezorgen, toen de komst van Van Hekelen en vrouw Van Hoogen haar in de uitvoering van dit voornemen stuitte.

Van Hekelen was jaren lang een zielevriend van oude Saartje geweest. Deze twee harten verstonden elkander bijna geheel. Met hem kon Saartje over het stuk van Gods souvereiniteit spreken, zooals ze dat met geen ander doen kon. Als jongeling had Van Hekelen een Hollandsche vertaling van Calvijn's Institutie op de Botermarkt gekocht, en driemaal in zijn leven het boek van voren tot achteren doorgelezen. Men hield hem voor zeer knap in de waarheid, en de Duitscher noemde hem steeds, met hartelijke scherts, „der kleine Calvijn, oenzer liebe bruder“.

Zoo aangenaam aan Saartje de komst van Van Hekelen was, zoo onaangenaam deed haar de tegenwoordigheid van vrouw Van Hoogen aan. Zij had lang genoeg geleefd om vrouw Van Hoogen's hartstocht te doorgronden, en over haar hooge geestelijkheid een juist oordeel te hebben. Dit hinderde echter vrouw Van Hoogen niet om dadelijk, nadat ze zich van hoed en doek had ontdaan, haar tong aan 't werk te zetten. O, ze had zoo'n bijzonder inzicht gekregen in de geschiedenis van Jozef en den slaaf Onésimus. En vanmorgen was ze bepaald geworden bij Izaak en Rebekka en de verborgenheid van het huwelijk. Izaak was de Heere Jezus en Rebekka de ziel, en de kemel waar Rebekka op zat, dat was onze eigen gerechtigheid en ons eigen werk. Maar dat afvallen van den kemel bij het zien van Izaak, o, wat had ze daarin gezien, en dan dat komen tot Izaak! Maar hoe weinig knechten zijn er tegenwoordig als Eliëzer, die de ziel naar Christus voeren en ze van den kemel doen vallen!

Hein de slaaper, die een gevoel kreeg of hij zijn paarden tegen de Hoogesluis moest opbrengen, lei er de zweep op en sprak al te heftig: „Houd toch op, vrouw Van Hoogen, met dat verknoeien van de dierbare waarheid! Met al die viezevazen moet de ziel eeuwig omkomen. Als ie met z'n zelvvers te doen krijgt, komt er wat anders kijken. Dan is 't een omkomen. Maar de duivel heeft je op een hoogte gezet; als ik niet wat anders had leeren kennen“. Doch hier kwam de suikerbakker weer tusschenbeide: „Stil, lieber bruder Hein! lass eens hoffen, frau Von Hooge falte auch einmal von der Kemel herab!“

„Toe Saartje“, zei Keetje van de Keizersgracht, „geeft uwe maar eens een versie op“. Een oogenblik later zongen allen:

Wien heb ik nevens U omhoog!

Ruim acht jaren na den bewusten Zondagavond was er weer een klein gezelschap op Saartjes kamer aanwezig. De oude Teunis was heerlijk afgestor-

ven, en Hein de slaaper donker heengegaan. Het jonge mensch werd thans bij een leeraar tot den predikdienst opgeleid. Vrouw Van Hoogen was met een schipper op den loop of liever aan het varen geweest, en van de gemeente afgesneden. Haar man was van verdriet gestorven. Met haar geestelijken vriend was ze van een tjalk op een somp en eindelijk op lager wal gekomen. In de diepste armoede liet haar vriend haar op 't droge zitten en verdween spoorloos. Maar zij was wedergekeerd als een Magdalena, en, zooals de Duitscher gezegd had, van den kemel gevallen, terwijl ze met uit werken gaan in haar stoffelijke behoeften voorzag.

RULLMANN.

ZENDING EN EVANGELISATIE

OPEN BRIEF

aan ds K. Schilder, redacteur van „De Reformatie“.

Geachte Collega,

Met groote belangstelling las ik uw artikel in het jongste nummer van uw blad onder den titel „Deventer vragen“. Het is inderdaad wel zeer „zakelijk“, zooals ge zelf zegt. Daarom is het des te meer te betreuren, dat ge met den feitelijken huidige toestand van het comité „Una Sancta“ zoo slecht op de hoogte blijkt te zijn. Daarover wil ik het echter niet hebben. Slechts moge ik een persoonlijke opmerking maken.

Gij gelooft, zoo schrijft ge, dat wij in Deventer heel weinig zegen op het werk der interkerkelijke evangelisatie hebben; dat er heel weinig concrete vrucht van dien arbeid gezien wordt. En ge zwaait met uw wijkboekje, waarin adressen staan van „gewonnen leden“, gewonnen door zuiverkerkelijke evangelisatie.

Nu zult ge het met me eens zijn, dat het heel moeilijk is om zegen zakelijk in een notitieboekje te noteeren. Zelfs wanneer die zegen onlosmakelijk verbonden is aan het begrip „gewonnen leden“ (wat ik nu maar eens een oogenblik veronderstel) moeten we toch bedenken, dat het zaad des evangelies wel eens heel lang ligt, voor het ontkiemt en dat het snel gegroeide en snel genoteerde gewas niet altijd het beste is.

Maar afgezien daarvan — laat ik u maar zeer „zakelijk“ mogen antwoorden, dat wij óók zulke boekjes hebben en zulke lijstjes en zulke adressen. Namen van menschen, die, gegrepen door onzen gemeenschappelijke arbeid (gegrepen juist mede door de bekoring van het gemeenschappelijke), hun kinderen lieten doopen, en naar catechisatie zonden, zelf op catechisatie kwamen en zich lieten aannemen. Wij zouden alle vier zoo'n statistiekje kunnen opmaken, ook uw Gereformeerde collega. Wel zou daaruit blijken, dat er in den toevloei van deze „gewonnen leden“ een inzinking kwam, zoodra het werk ernstig belemmerd werd door de voortdurende critiek van degenen, voor wie gij het in uw artikel opneemt.

Dat zijn feiten, „zaken“.

Of wilt u soms getallen en verhoudingen?

Ge vraagt: „laat men nu niet boos worden; ik bedoel het ernstig“. Geachte collega, het boos worden om dergelijke dingen hebben we al afgeleerd. Maar als ge zegt: ik bedoel het ernstig, dan moet ik u toch broederlijk en dringend vragen, dat ge de onjuiste voorstelling van „zaken“, die gij van den zegen op ons werk geeft, terugneemt. Gij waart niet op de hoogte van den stand van „zaken“, toen ge over „heel weinig zegen“ sprak.

Over den werkelijken zegen zullen we niet spreken. Daarover kunt ge natuurlijk niet oordeelen, evenmin als wij. Daarom ben ik blij, dat het in uw artikel over den echten zegen ook allerm minst ging.

Met collegialen groet en hoogachting,

Uw dw. W. J. KOOIMAN.

OPEN BRIEF

aan ds W. J. Kooiman, redacteur van „De Zondagsbode“.

Geachte Collega,

Ge constateert, dat ik „met den feitelijken huidige toestand van het Comité „Una Sancta“ zoo slecht op de hoogte blijf te zijn“. Dit is mij niet heelemaal duidelijk. Is dit een erkenning van de juistheid mijner woorden, voorzover ik immers zelf dadelijk een opmerking in dien geest deed, dan is deze herhaling overbodig. Is ze dat niet, en wil ze, zonder bewijs ervoor aan te voeren, eigenlijk zeggen, dat wat ik schreef in strijd is met de waarheid omtrent de officieel te registreeren feiten van uw organisatie, dan behoeft U met een vage aanduiding niet te volstaan. Een kleine, puntige, naast elkaar-stelling van officieel gegevens uit uw organisatie enerzijds, en mijn daartegen blijkbaar onzuivere voorstelling anderzijds zal dan voldoende zijn, om het onrecht te herstellen.

Voorts: ik „zwande“ toch niet met een wijkboekje? Te roemen had ik niet; want de plaats, die ik bedoelde (Delft), had de nieuwe leden in mijn wijkboekje geschreven, vóór ik er kwam.

Maar 't dienaar van heid, met ligt dan n betuiging gemeensch In dien met Deven aan mijn het wijkbo geliseerend ben ze op ja waarm Sancta“ komt met scheidt b de in l leden, te den catec meerder U aan, maar uw gemeec den met zoolang dat licha ontleen pel overse vloed, kreg liewerking, van mensc ten. Toen kwamen, n hun geeste vóór A, d tegen A, C de „stokb schen Pa gemeensch de vraag Ik weet voor wie aan niema maakt; en brieven u een kwelst uwerzijds

Daarom, vraagt ten Laat ze m en ik doe ze niet kun geen zeger van dóór nees ge hebben, he dat nieuwe als ZOOD tot de ker Ik kan he

Eindelijk drukking, niet hier, ik kan dat al te duid over „ze ten zega nu juist de rekende ik niet, dat stemminge den wil d meer, te van de k hangijze had dóór ken; en léven. E stelt zijn anders lat iederen D en dat „d met uw N niet ik.

En nu i op den zé zegen ge plaatsen te gemaakte het mijne, C. D. een wil des V eens zijn (verstaan i spijten. M wij geen n heid en z om op z dan een n onder sch schijn van onder een Ik kan b oordeelt n ieder voor meel“ g spraak m

Met col

segegaan. Het eeraar tot den oogen was met aan het varen den. Haar man ar geestelijken somp en eindeleste armoede en verdween als een Magzegd had, van it werken gaan ag.

RULLMANN.

SATIE

ilder, redacteur rmatie".

uw artikel in onder den titel aad wel zeer rom is het des den feitelijken „Una Sancta” l. Daarover wil moge ik een

n Deventer heel kerkelijke evan-concrete vrucht ge zwaait met in van „gewon-kerkelijke evan-

i, dat het heel n notitieboekje n onlosmakelijk wonnen leden” k veronderstel) zaad des evan-er het ontkiemt noteerde gewas

k u maar zeer wij óók zulke zulke adressen. door onzen geuist mede door elijke), hun kin-hisatie zonden, ich lieten an-statistiekje kun-de collega. Wel evloei van deze ram, zoodra het or de voortdu-wie gij het in

houdingen? bos worden; ik , het boos wor-ve al afgeleerd. nstig, dan moet vragen, dat ge n”, die gij van neemt. Gij waart van „zaken”, praakt.

zullen we niet ijk niet oordee-ik blij, dat het egen ook aller-

hting.

J. KOOIMAN.

iman, redacteur bode”.

feitelijken hui-di-na Sancta” zoo Dit is mij niet tenning van de over ik immers geest deed, dan dat niet, en wil roeren, eigenlijk is met de waar-eren feiten van een vage aan- puntige, naast- na uit uw orga- gen blijkbaar dan voldoende

st met een wijk-want de plaats, ieuw leden in t er kwam.

Maar 'tis waar, men kan ook geestdriftig als dienaar van een volk of van een gegeven saamnoo- gheid, met een vaandel „zwaaien”. Daarachter ligt dan niet de roem over eigen werk, maar de betuiging van afhankelijkheid aan de zaak, de gemeenschap of den kring, dien men dient. Best. In dien zin „zwaait” U dan dezen keer ook al met Deventer wijkboekjes. Maar wat verandert dat aan mijn betoog? Ik zwaaid, toe dan maar, met het wijkboekje van de kerk, waartoe de evan- geliseerende predikanten behoorden; alle drie heb- ben ze op straat staan preeken. Gij zwaait, — ja waarmee? Met wijkboekjes van de „Una Sancta”? Zoo heét ge toch? Pardon, gij komt met wijkboekjes van predikanten uit onder- scheiden kerken, die alle voor zich, en alle met de in hun wijkboekje staande oude en nieuwe leden, tenslotte aan iets anders denken, als zij den catechismus interpreteren: bewaar, en ver- meerder Uw kerk, M.a.w.: U valt mijn betoog niet aan, maar ondersteunt wat ik opmerkte. De door uw gemeenschappelijk optreden gewonnenen kon- den met uw gemeenschap relatie onderhouden, zoolang zij nog vóór den drempel van dat lichaam stonden, waaraan uw naam ontleend was: de Kerk. Zoodra zij dien drem- pel overschreden, kwam de persoonlijke in- vloed, kregen ze te doen met het overwicht, de bewerking, de beïnvloeding van ds A., of ds B., of van menschen, die hen tot die predikanten brach- ten. Toen ze tot deze kroon op hun bekeering kwamen, moesten ze kiezen, als A, B, C, en D hun geestelijke mentoren geweest waren: indien vóór A, dan tegen B, C, D; indien vóór B, dan tegen A, C, D, en zoo voort. Stel U eens voor, dat de „stokbewaarder” had moeten kiezen tus- schen Paulus en Silas, zoodra hij door beider gemeenschappelijk gezang en gedrag en prediking de vraag stelde: wat moet ik nu DOEN?...

Ik weet niet, wie gij bedoelt, met „degenen, voor wie ik het opneem”. Ik heb, geloof ik, me aan niemand verkocht, me niemands knecht ge- maakt; en als U het weten wilt: ik heb ettelijke brieven uit Deventer laten liggen. Ik heb slechts een kwestie behandeld, geloof ik. En dat, nadat uwerzijds ik erin betrokken was.

Daarom, wat nu de toepassing betreft: U vraagt terugneming van „onjuiste voorstelling”. Laat ze mij zien, op de boven aangegeven wijze, en ik doe het dadelijk. Uit uw Open Brief heb ik ze niet kunnen ontdekken. Want: dat er in Deventer geen zegen zou zijn, heb ik niet gezegd; ik sprak van dóórwerkenden zegen. Dat de domi- nees geen wijkboekjes met nieuwe namen zouden hebben, heb ik óók niet gezegd; ik beweerde alleen, dat nieuwe leden zouden ontdekken, dat het comité als ZODANIG hen los moest laten, zoodra zij tot de kerk kwamen. Wat heb ik hierin miszegd? Ik kan het niet zien.

Eindelijk: U kunt zich vastklemmen aan de uit- drukking „heef weinig zegen” (ik heb mijn artikel niet hier, en kan het verband niet nagaan). Maar ik kan dat niet terugnemen: want het blijkt maar al te duidelijk, dat U en ik anders denken over „zegen”. U zegt, dat het over den „ech- ten zegen” bij mij allerminst ging. En dat is nu juist de groote vergissing. Tot den echten zegen rekende ik — ik zei dat toch ondubbelzinnig — niet, dat vage jeugtherinneringen bovenkomen, stemmingen gewekt worden, maar dat men DOET den wil des Vaders. Doen. Concreet. Onder meer, ten aanzien van de zichtbare openbaring van de kerk. De kerk-vraag had het „heete hangijzer” moeten worden, zei ik, als de Geest had dóórgewerkt. Dóórwerken onderstelt wer- ken; en „zegen” onderstelt werkelijk-aanwezig léven. En de heetheid van het hangijzer onder- stelt zijn aanwezigheid. Men moet mij niet wat anders laten zeggen, dan er staat. Maar ik had met iederen Deventer burger het recht, dien „zegen” en dat „doorwerken” te onderzoeken in verband met uw NAAM; Gij hebt een KERK-naam gekozen; niet ik.

En nu is dit mijn bezwaar: dat uw Comité wel op den zegen hoopt, maar voor den dóórwerkenden zegen geen plaats klaar houdt. Voorzover die plaats te reserveeren is volgens Gods kenbaar gemaakten uitgedrukten wil, heeft uw overleg en het mijne, heeft ook de vriendschap van A, B, C, D, eenvoudig te zwijgen. „Wie daar dóét den wil des Vaders...” Dat wij, A, B, C, D, het niet eens zijn over de vraag, hoe Gods wil in dezen te verstaan is, is een andere zaak. Dat kan ons spijten. Maar op een onvolkomen toestand bouwen wij geen nieuw werk, als het goed is; onze zwak- heid en zonde heeft geen vergunning ontvangen, om op zichzelf te bouwen. En vooral niet, om dan een naam te kiezen, die de zwakheid verbergt onder schijn van kracht, de gedeeldheid onder schijn van eenheid, de kerkelijke machteloosheid onder een naam der kerk: Una Sancta. —

Ik kan het niet anders zien. Nog eens: dit inzicht oordeelt niemand; want feitelijk kunnen A, B, C, D, ieder voor zich, en allen bij elkaar, m.i., dit „for- meel” gesprek tot alleen- en tot samen- spraak maken.

Met collegialen groet en hoogachting,

— Uw dw. K. SCHILDER.

II PERSSCHOUW II

„De Wekker” over het „praatje”; antwoord van Prof. Bouwman.

Men herinnert zich, wat Docent v. d. Schuit schreef over de kwestie, waarover Dr Ruilmann hem hier, onder letterlijke overname van wat „De Wekker” schreef, reeds heeft geantwoord. Ook Prof. Bouwman in „De Bazuin” gaf antwoord. We nemen ook dat over:

De Afgescheidenen waren overtuigd, dat zij histo- risch de voortzetting waren van de aloude Gerefor- meerde Kerken, en zij noemden zich dan ook gaarne de Gereformeerden. De Cock sprak van de Gerefor- meerde Kerk en de Gereformeerde Kerk onder het kruis. Hij noemde zich zelf Gereformeerde Leeraar te Ulrum of Gereformeerde Leeraar onder het Kruis. Brum- melkamp schreef in het Notulenboek eigenhandig: „Handelingen des Kerkeraads der Gereformeerde Ge- meente van Hattem, sedert derzelver afscheiding van het Ned. Herv. Kerkbestuur”. Meerburg noemde zich „Gereformeerde Predikant”. Scholte schreef bij voor- keur: „de christelijke Gereformeerde kerk”. In de Handelingen van de Synode van 1836 worden de namen: „de Gereformeerde kerk onder 't kruis” en „de christelijke Gereformeerde kerk” promiscue ge- bruikt.

Bij het aanvragen der vrijheid noemden de uitge- leide gemeenten zich: de Christelijk Afgescheiden Ge- meenten, omdat de regering weigerde haar met den naam „Gereformeerde”, waarop zij zoozeer prijs stelden, in de staatsfeer te erkennen. Dit aanvragen van de vrijheid was een doorn in het oog van de kruis- gemeenten, mede omdat deze zoozeer prijs stelden op den naam Gereformeerde. Ook de christelijk Afgehei- dene gemeenten beproefden dezen naam terug te krijgen, en namen in 1853 den naam Chr. Afgesch. Gereformeerde kerk aan. Maar de regering nam hier- mede geen genoegen. Zij weigerde „de bijvoeging van den titel „Gereformeerde” bij den bestaanden titel”, zoo luidt het in Art. 90 van de Handelingen van 1857. Daarom besloot de Synode van Leiden (1857) aan hare commissie in last te geven „bij schriftelijk antwoord aan Zijne Excellentie, den minister voor de zaken der Hervormde Eeredienst, de redenen te melden, waarom de gemeenten, die zich reeds bij adres tot Zijne Maje- steit gewend hebben, op den naam Christelijke Afge- scheidene Gereformeerde kerk aanspraak maken”. De titel „Gereformeerde” duidde aan, dat de Afgescheidenen rechtens en historisch de voortzetting waren van de aloude Gereformeerde Kerken.

De synodale commissie benoemd door de synode van Leiden vervoegde zich nu „per request” tot den minister. En „de toenmalige minister, Wiardi Beck- man, deelde hierop bij missive van 12 Augustus 1857 aan de commissie mede, dat Z.Exc. niet instemde met de beschouwingen der commissie betreffende de bil- lijkheid van eene erkenning der Christelijke Afge- scheidene Gemeenten onder den naam van Christelijke Afgescheidene Gereformeerde Kerk” (Hand. 1860, bl. 60). Hij wilde geen voorstel ter erkenning aan Z.M. doen dan „in geval de naam Christelijke Afgehei- dene Kerk aangenomen werd”.

Der synodale commissie kwamen deze redenen niet geldig voor, en drong er op aan, dat zelfs zonder ondersteuning van den Minister, het adres der ge- meenten aan Z.M. mocht worden voorgelegd. En nu kwam dato 3 October 1857 een Kabinetbeschikking van Z.M. van den 26 September, No. 66, de mededeeling: „Dat de Regering volgens Art. 165 der Grondwet verplicht is om de kerkgenootschappen te beschermen, hen behoort te handhaven bij hunne regten, en dat derhalve aan Afgescheidenen van het Hervormde of Gereformeerde Kerkgenootschap, geene toelating of erkenning kan worden verleend, onder den naam, waarop alleen dat Kerkgenootschap aanspraak heeft; „dat dan ook al de toegelaten Christelijke Af- gescheidene gemeenten haar erkend bestaan in den Staat hebben verkregen onder dien naam, maar niet onder den naam van Christelijke Afgescheidene Gereformeerde gemeenten; „en dat derhalve de vereniging van die gemeenten tot een kerkgenootschap wel kan worden erkend onder den naam, welken de gemeenten dragen, en dat als Christelijke Afgescheidene Kerk, maar niet als Christelijke Afgescheidene Gereformeerde Kerk”.

Thans oordeelde de commissie bij de volksvertegen- woordiging hulp te moeten zoeken. Wederom richtte zij 16 November 1857 een adres aan Z.M. den Koning, met verzoek, dat op de vermelde kabinetsbeschikking mocht teruggekomen worden, en zij richtte tevens een request aan de Tweede Kamer, om deze te bewegen, het verlangen der gemeenten bij Z.M. den Koning te ondersteunen.

Op deze requesten is geen antwoord ingekomen. In het jaar 1858 wendde de commissie nieuwe po- gingen aan. Thans stond Minister Bosscha aan het hoofd van het Departement van Eeredienst. Deze be- loofde op een audientie te zullen medewerken, dat de commissie het verlangde zou verkrijgen, wanneer het Z.Exc. bleek uit een request aan Z.M. den Koning, „dat er redenen bestaan om aan het meer vermelde verzoek te voldoen”. Tengevolge van deze belofte werd opnieuw aan den Koning een verzoek gericht. Doch het antwoord op dit verzoek was teleurstellend. Als hinderpaal tegen de erkenning werd bij den voort- duur aangemerkt de titel „Christelijke Afgescheidene Gereformeerde Kerk”. Na de ontvangst van dit antwoord besloot de commissie geen poging meer te wagen. De Synode van Hooogeveen keurde de hande- lingen der commissie goed, doch besloot „te blijven aandringen bij de Regering op erkenning van onze kerk als ligchaam, en wel onder den naam van Chris- telijk Afgescheiden Gereformeerde” (Art. 26).

In het verslag der synodale commissie op de Synode

van Franeker wordt gemeld, dat uit de correspondentie met de Hooze Regeering blijkt „dat de regering on- genegen is eenige ondersteuning aan onze kerk te verleen, tenzij de synode besluiten moge afstand te doen van haren titel als Gereformeerde”. En, zoo heet het in het verslag der synodale commissie aan de synode van Amsterdam, 1860, „aangezien de synode te Franeker besloten heeft, geen verdere aanvragen bij de Regering van ons Land te doen, is de corres- pondentie gestaakt en gaat de Hooze Regering voort ons bestaan als de kerk te ontkennen”.

Weldra kwam er echter verandering in de gezindheid der Regering. De koning had geleidelijk de elf reser- ves, die hij bij het Nieuw Algemeen Reglement der Ned. Hervormde Kerk van 1 Mei 1852 zich had voor- behouden, ingetrokken, in 1862 de 7de en in 1865 de zesde terwijl daarna bij Kon. Besluit van 22 Juli 1870 alle reserves werden ingetrokken. Daarbij werd op- gemerkt, dat de reserves v.z.v. ze op het rijk in Europa betrekking hadden, reeds vervallen waren door de wet op de kerkgenootschappen, welke wet „de volkomen vrijheid van alle kerkgenootschappen, om alles met hunnen godsdienst en de uitoefening daarvan in hun eigen bezem te regelen, erkent”. Prak- tisch had de Koning echter nog in menig opzicht de vrijheid van de kerk aan banden gelegd.

In verband met de veranderde gezindheid der Re- geering moet ook worden gezien het Koninklijk Besluit van 6 October 1868, waarbij de Rege- ring officieel verklaarde, dat de Koninklijke Be- sluiten van 5 Juli 1836 en van 9 Jan. 1841 omtrent de beperking der vrijheid der Chr. Afgescheidenen in 't publieke leven zijn ingetrokken en vervangen door de wet van 10 September 1853. Dit gaf aanleiding tot een vernieuwde correspondentie van de Synodale Commissie met de Regering, met dit resultaat, dat de medewerking van de Regering werd verzekerd, en het bezwaar om in den titel van de kerk den naam Gereformeerde op te nemen verviel.

Prof. Bouwman constateert, dat de schrijver in „De Wekker” dit alles niet geweten heeft,

toen hij neerschreef, dat er van het praatje, dat de naam „Gereformeerde” toen nog niet mocht gebazigd, niets waar is. Hij zal nu wel moeten erkennen, dat dat wel waar is. Wanneer iemand zoo beslist durft schrijven: het is een praatje, dan moet hij dat ook zeker weten. Anders verkoopt hij zelf praaties.

Toen de Christelijke Afgescheidenen dan de ver- zekering hadden ontvangen, dat ze in de staatsfeer den naam „Gereformeerde” met een bijvoeging mochten dragen, hebben zij nagedacht over den naam, dien zij zouden aannemen. Zij waren overtuigd, dat ze his- torisch en confessioneel de voortzetting waren van de oude Gereformeerde Kerk, en stelden er prijs op, dien naam „Gereformeerde” in hun titel op te nemen. Maar ze waren niet eenstemmig hoe die naam precies moest luiden. Om zich „Gereformeerde Kerk” te no- men, welken naam de Gemeenten onder het Kruis hadden aangenomen, kon met het oog op het Her- vormd of Gereformeerde kerkgenootschap niet worden toegelaten. Daarom werden door de provinciale synoden allerlei namen voorgesteld: Christelijk Afge- scheiden Gereformeerde, Vrije Gereformeerde Kerk, Hersteld Gereformeerde Kerk, Vrije Oud-Gereformeerde Kerk. Op de synode zelve werd door de professoren der Theol. School voorgesteld, dat de verenigde kerk den naam Christelijke Gereformeerde Kerk zou dragen. Na een breedvoerige bespreking werd hiertoe met 28 van de 38 stemmen besloten.

Bij missive van 24 Maart 1870 van het Ministerie van Financien, Afdeling Hervormde Eeredienst No. 19, werd aan S. van Velzen e.d. uitmakende de Syno- dale Commissie medegedeeld:

„Gezien de verklaringen van 328 kerkelijke gemeen- ten, van welke het grootste deel vóór of na 1853, onder den naam van Christelijk Afgescheidene gemeenten, of ook met andere benamingen, op wettige wijze bij de Regering zijn gekend en erkend, welke verkla- ringen inhouden, dat zij wenschen, voortaan bij de Regering bekend te staan als plaatselijke gemeenten der Christelijke Gereformeerde Kerk in Nederland.

„Gezien de Wet van 10 September 1853 (Staatsblad No. 102).

„Heeft goedgevonden aan de Commissie voornoemd kennis te geven,

1e, dat het reglement op de inrigting en het bestuur der genoemde kerk bij de regering voor kennis- geving wordt aangenomen;

2e, dat omtrent de plaats der vestiging van de Synodale vergadering der meergenoemde Kerk door de regering nader zal worden beslist.”

Het ligt voor de hand, dat de naam Christelijk Gereformeerde, eenmaal door de synode van Middelburg aangenomen, mede in verband met den zegen door God in 1869 aan zijne uitgeleide Kerk gegeven, en in verband met den strijd, dien zij had te strijden, geliefd werd, en dat ook later, toen over de eenheid met de Doleerenden gesproken werd, velen begerden dien naam te behouden.

Maar dit neemt niet weg, dat het bij de kerken der scheiding niet ging om de bijvoeging „christelijk”, maar om den naam „Gereformeerde”. De naam „Af- gescheiden” was een scheldnaam, dien zij zich moesten getroosten van 1839—1869 om erkenning in de rechts- sfeer te bezitten, maar zij lieten dien naam gaarne los, toen meerdere vrijheid werd verzekerd. Het lag voor de hand, dat nu het woord Afgescheiden uit den titel wegviel, de naam der verenigde kerk in 1869 werd Christelijk Gereformeerde.

De Synode van Middelburg in 1869 noemde de kerken niet met den naam „Christelijke Gereformeerde Kerken”, maar „Chr. Geref. Kerk”, omdat de broe- ders de eenheid der kerk hierna wilde uitdrukken, zonder aan de zelfstandigheid der plaatselijke kerken te kort te willen doen, zooals ook wel duidelijk blijkt uit het „Reglement op de inrigting en het bestuur”. Zoo spreekt de historie.

Ds J. Gispén knoopt aan dit artikel den wensch vast,